

IV. Rīgas pilsētas vidusskola

—
Rīgas Angļu ģimnāzija
1919 – 2019

— levads skolas vēstures izpētē —

Priekšvārds

Tuvojoties būtiskiem jubilejas skaitļiem, rodas dabiska vēlme apzināt iepriekšējā gājuma svarīgus notikumus. Tas attiecas gan uz ļaudīm, gan uzņēmumiem un, protams, arī skolām. 2018. gadā tika svinīgi atzīmēta Latvijas valsts izveidošanas simtgade. 2019. gads savukārt zīmīgs ar to, ka 100 gadu aprīt Latvijas valsts izglītības sistēmai. Starp šī gada simtgadniekiem atrodama arī „IV. Rīgas pilsētas vidusskola”. Tās nosaukums līdz šodien zināmajam – Rīgas Angļu ģimnāzija – mainījies vairākkārt. Zīmīgais skaitlis un atsevišķu kolēgu iniciatīva ir pamatā tam, ka tika uzsākts plašs pētniecības darbs. Tā pamatdoma – precizēt un pilnveidot iepriekš sagatavoto skolas vēstures stāstu, kā arī rast atbildes uz daudziem problemātiskiem jautājumiem, sniedzot iespējamī pilnīgu un pamatoitu skaidrojumu.

Sākot šo daudzpusīgo pētījumu vispirms nācās apzināt, kur rodama informācija par vismazāk pētīto skolas vēstures laika posmu – no skolas izveides līdz likvidācijai 1934. gadā. Vajadzēja rast atbildi uz jautājumu – kur un kad skolā sāktas mācības? Jo atsevišķās publikācijās atrodamā informācija bija visai pretrunīga. Tāpat bija jārod atbilde uz to – cik audzēkņi absolvējuši skolu tās pirmajos 15 un arī turpmākajos darbības gados? Jautājumi radās par skolotājiem un darbiniekiem, kuru likteņi saistīti ar skolu – vai līdzšinējos pētījumos ziņas ir pilnīgas? Katrā ziņā patlaban ir iegūti sākotnējie skaitļi, uzzināti atsevišķi fakti, bet aiz katras no tiem slēpjelas kāds stāsts. Par mācībām, cerībām un sasniegumiem.

Pētījuma apjoms darba gaitā ir pieaudzis vairākkārt, un tā vispusīgs apkopojums prasa ievērojami lielāku laiku, nekā sākotnēji tika plānots. Pašlaik lasītāja ieskatam un vērtējumam atvēlēta tikai neliela daļa no jau apzinātā materiāla un iecerētā iespieddarba. Arī šis solis nav pilnīgs, jo daudzas atbildes vēl rodamas gan arhīvu materiālos un publikācijās, gan audzēkņu, skolotāju un darbinieku atmiņās, kā arī citos avotos.

Tās noteikti tiks meklētas!

*Andrejs Vičups, skolas skolotājs (1980 – 1986),
pētījuma veicējs un teksta sagatavotājs*

Skolas simboli

Himna

Mūzikas autore – Ingrīda Skribnovska;
vārdū autori – Maija Dienava, Maija Zvirbule, Ingrīda Skribnovska.

Piano

1
Sa - birst sār - tas la - pas, Vai bal - ū snie - gi snieg,
5 Rī - tos ma-na ta - ka Pie te - vis, sko - la iet.
9 Mā - ru - pī - tes kras - tā Nāk pa - va-sa - ri aiz - iet,
13 Ma - nas bēr - nu die - nas sev lī - dži aiz - ne - sot.

Sabirst sārtas lapas
Vai balti sniegi snieg,
Rītos mana taka
Pie tevis, skola, iet.

Mārupītes krastā
Nāk pavasari, aiziet,
Manas bērnu dienas
Sev līdzī aiznesot.

Skola, mīļā skola,
Daudz dziesmu dziedāju,
Tomēr vēl šo vienu
Es tevīm atstāju.

Būšu es bez tevis
Kā dārzs bez puķu smaržas
Šodien teikšu sveikas,
Jo ceļš mans tālāk ies.

Himnas ideja radusies samērā nejauši, bet tomēr zināmā mērā likumsakarīgi. Jo visas himnas autores vienoja kopīga aizraušanās – mūzika. Liela nozīme arī personīgai iniciatīvai un citu skolu iedvesmojošam piemēram un tradīcijām. 11.a klases skolniece Maija Dienava (Šobrīd – Liepa) 1972. gadā uzaicināta uz Rīgas 50. vidusskolas absolventu žetonu vakaru. Sarīkojumā skanējusi skolas himna, kas radījusi apņemšanos – tāda nepieciešama arī 4. vidusskolai! Tālākais risinājies ātrā tempā – uzrunāta klasses un meiteņu ansambļa biedrenē Ingriņa Skribnovska (Šobrīd – Zaķe), kurai jau bijusi gatava melodija. Atlicis tikai atrast piemērotus vārdus. Turpinājumā radošais process izvērties par kopdarbu, kurā iesaistījusies vēl viena klasses un ansambļa biedrenē – Maija Zvirbule (Šobrīd – Bietaga). Jau visai drīz – nākamo absolventu žetonu vakarā 12. februārī – visi klātesošie kļuva par līdzdalībniekiem skolas vēstures zīmīgā notikumā – himnas pirmatskaņojumā.

Karogs un vimpelis

Attēlos redzamais skolas karogs par tādu kļuvis 1991. gada 1. septembrī. Svinīgā pasākuma laikā skolas aulā karogu iesvēta Rīgas Lutera draudzes mācītājs Juris Rubenis.

Darbības sākums

1919. gada 8. jūlijs. Rīgā pēc pusgada prombūtnes Jelgavā, Liepājā un uz kuģa "Saratov" atgriežas Latvijas pagaidu valdība. Latvijas valsts izveides darbs var atsākties, jo lielākā Latvijas teritorijas daļa, izņemot Latgali, atkal ir vienota zem sarkanbaltsarkanā karoga un tai ir viena valdība. Neatliekamu darbu ir daudz, tomēr nākotnes izaugsmei un valsts turpinājumam ir nepieciešamas skolas. Tās, kurās izglītību var iegūt jaunā paaudze, kam nākotnē jākļūst par valsts uzplaukuma un labklājības radītāju un sargātāju.

Rosīgas atjaunošanas darba posms sākas arī Rīgā. Pēc daudzajiem kara un okupāciju gadiem nepieciešams krievs skolu atjaunošanas darbs. Jāremontē ēkas un jārada jaunās valsts izglītības sistēma.

1919. gada 22. augustā valdībā tiek pieņemti "Pagaidu noteikumi par skolu iekārtošanu un uzturēšanu"¹. Atsevišķa nodaļa tajos atvēlēta vidusskolu iekārtošanas jautājumiem. Noteikumi nosaka, kas atver vidusskolas un ka par mācībām ķemama maksa, kuras lielums nosakāms saskaņā ar vietējiem apstākļiem, bet apstiprināšana piekrīt Izglītības ministrijai. Vidusskolas iekārtojamas gan kopējas, gan atsevišķas meitenēm un zēniem. Vispārīgā sadaļā noteikts, ka visās skolās mācības jāpasniedz skolēna ģimenes valodā, bet cittautešu skolās valsts valoda, valsts ģeogrāfija un vēsture mācāmi kā obligāti priekšmeti. Skolotājus un skolu pārziņus visās skolās ievēl šo skolu uzturētāji un apstiprina Izglītības ministrija. Noteikumi nosaka, ka ticības mācība nav obligāts mācību priekšmets un ka mācību sākums ir ne vēlāk par 15. septembri.

Izglītības ministrija skolu darbības regulējumam pievēršas detalizētāk un izdod rīkojumus, kas regulē skolas iekšējos jautājumus. Tāds ir 1919. gada 25. augusta "Rīkojums par skolu padomēm"² un 1919. gada 13. septembra rīkojums "Skolas pedagoģiskā padome"³.

¹ "Valdības Vēstnesis", 1919. g. 28. aug., Nr. 24, 2. lpp.

² "Valdības Vēstnesis", 1919. g. 28. aug., Nr. 24, 2. lpp.

³ "Valdības Vēstnesis", 1919. g. 14. sept., Nr. 37, 2. lpp.

Rīgas pilsētas valdes
Skolu nodaļa,
Nr. 649

16. septembrī 1919. g.

Nikolajam Čenīgutim kā kungam Skolu Nodaļa
nodaļā parīzēs par IV vidusskolas vēpēkāsējā darbu
noskrūtošanas, iai sarežu skolu atvērt.

Skolu Nodaļas vadītājs: A. J.

Sekretārs: H. Jacobson

Rīgas pilsētas valdes Skolu nodaļas 1919. gada 16. septembra raksts

Nikolajam Zablockim. LVA LVVA, 2872. f., 1. apr., 332. l., 1. lp.

1919. gada 16. septembrī Rīgas pilsētas valdes Skolu nodaļa nosūta Nikolajam Zablockim (1863 – 1944) kā agrākās Rīgas pilsētas tirdzniecības skolas direktoram adresētu rakstu, kurā teikts, ka uzdod viņam "ķerties pie IV vidusskolas iepriekšējo darbu nokārtošanas, lai varētu skolu atvērt"¹. Savās atmiņās par skolas izveidi šo faktu piemin arī pats N. Zablockis². Rīgas pilsētas valde 1919. gada 25. augustā ir pieņemusi lēmumu par astoņu vidusskolu atvēršanu, no kurām četras paredzētas latviešu bērnu mācībām. 1919. gada 3. septembrī laikrakstos jau lasāms paziņojums par skolēnu pieteikšanos uz "latviešu IV vidusskolu (ar kopmācību)"³. Līdzīgu sludinājumu savās slejās 9. septembrī ievieto laikraksts "Sociāldemokrāts". Papildus tajā vēl norādīts, ka telpas skolai paredzētas vai bijušajā Nikolaja ģimnāzijā vai Pētera reālskolā. Pieteikšanās notiek II vidusskolas (tagad – Rīgas Valsts 2. ģimnāzija) telpās Nikolaja ielā 1 (tagad – K. Valdemāra ielā 1). Pieteikšanos pieņem Rīgas pilsētas valdes Skolu komisijas ievēlētie skolotāji, sākotnēji savās atmiņās N. Zablockis nosauc tikai trīs – Ašmanes kundzi, Gubenes jaunkundzi un sevi. Vēlāk vēl septiņus – Dirbes, Kronentāles un Meketes jaunkundzi, Dimāras – Reneslāces un Bīlmanes kundzi, kā arī Speras un Kuršinska kungu. Iespējams, šāds dalījums pamatots ar to, ka skolotāji ievēlēti divos datumos 1919. gada 22. augustā un 2. septembrī⁴. N. Zablocka atmiņu stāstā minēts 1919. gada 17. septembris, kad viņš, rīkojoties saskaņā ar 16. septembra rakstā doto uzdevumu, III Rīgas pilsētas vidusskolas telpās sasauc sēdi, kurā kopā ar viņu piedalās jau

¹ LVA LVVA (Latvijas Valsts vēstures arhīvs), 2872. f. 1. apr., 332. l., 1. lp.

² Rīgas pilsētas IV vidusskolas 5 gadu darbības cēliens: 1919. - 1924. – Rīga, 1925., 3. lpp.

³ Vidusskolu skolēnu ievērbai. - "Latvijas Sargs", 1919. g. 3. sept., Nr. 129, 3. lpp.

⁴ "Valdības Vēstnesis", 1919. g. 12. sept., Nr. 35, 3. lpp.

apstiprinātie skolotāji, precīzāk, skolotājas. Tās ir Ašmanes kundze un Gubenes, Kronentāles un Meketes jaunkundze. 1919. gada 17. septembrī daudzos dokumentos, tajā skaitā skolas atskaitēs, tiek minēts par skolas darbības sākumu. Sēdē sanākušie konstatē – ir pieteikušies 402 skolēni – un nolemj, ka pārbaudījumi jārīko 19. septembrī III Rīgas pilsētas vidusskolas telpās. Tomēr dzīve ievieš savas korekcijas, un 1919. gada 19. septembrī laikrakstā "Latvijas Sargs" ievietotajā sludinājumā datums jau cits – 20. septembris. Uz pārbaudījumiem, no tiem kas pieteikušies, ierodas krietni mazāk skolēnu. Atbilstoši N. Zablocka atmiņām – aptuveni puse. Jau pēc dienas, 1919. gada 21. septembrī, laikrakstā "Latvijas Sargs" lasāms sludinājums, ka "IV. vidusskola uzsāk savu darbību III. vidusskolas telpās. Pieteiktiem skolēniem jāierodas turpat pirmdienu, 22. septembrī, plkst. 3 dienā uz mācības sākumu"¹.

IV. vidusskola

Uzsākt savu darbību III. vidusskolas telpās. Beeteilīgumi skolēniem jāierodas turpat pirmdienu, 22. septembrī, plkst. 3 deonus, uz mācības sākumu.

LNDB kolekcija "Periodika", laikraksta "Latvijas Sargs" 1919. g. 21. sept. numurs

Vēl pēc dažām dienām, 24. septembrī, laikrakstos lasāms cits sludinājums, kuru var uzskatīt par apliecinājumu faktam, ka mācības, iespējams, sākušās 1919. gada 22. septembrī. Tā laikrakstā "Latvijas Sargs" ievietots sludinājums, ka skola atvērtas: komercnodaļa, reālnodaļa un humanitārā nodaļa un pagaidām darbība uzsākta III Rīgas pilsētas vidusskolas telpās².

IV. pilsehtas vidus skola

atvērtas: komercnodaļa, reālnodaļa un humanitārā. Skola ceļā pagaidām darboties III. pilsehtas vidus skolas telpās. Beeteilīgumās peenemis vietas V., VI., VII. un VIII. nākēs.

LNDB kolekcija "Periodika", laikraksta "Latvijas Sargs" 1919. g. 24. sept. numurs

Līdzīga saturs sludinājums lasāms arī tās pašas dienas laikrakstā "Brīvā Zeme". Tādejādi ar lielu varbūtību var apgalvot, ka tieši pirmdienu, 1919. gada 22. septembrī, ir sākušās mācības "IV. Rīgas pilsētas vidusskolā". N. Zablocka

¹ "Latvijas Sargs", 1919. g. 21. sept., Nr. 145, 2. lpp.

² "Latvijas Sargs", 1919. g. 24. sept., Nr. 147, 3. lpp.

atmiņas gan minēts 28. septembris¹, bet līdzšinējie pētījumi liecina, ka svētdienās, kas ir arī 1919. gada 28. septembris, mācības skolās nenoturēja. Vienīgās aktivitātes, kas brīvdienās tika rīkotas skolās, bija skolēnu vecāku sapulces. Katrā ziņā visnotāl iespējams, ka turpmākie pētījumi dažādos izziņas avotos var sniegt papildinājumus un ieviest korekcijas.

1919. gada 22. septembrī Rīgas pilsētas Skolu komisija ievēl Alfrēdu Andersonu par IV Rīgas pilsētas vidusskolas pārzini un organizatoriskais darbs var turpināties jau viņa vadībā. Tieki izveidota pedagoģiskā padome, kas sestdien, 27. septembrī, sanāk uz savu pirmo sēdi. Tajā kopā ar pārzini piedalās vēl septiņi skolotāji – A. Ašmane, M. Bīlmane, L. Dirbe, M. Gubene, E. Kronentāle, E. Reneslāce - Dimāra un N. Zablockis. Darba kārtībā jautājumi ļoti dažādi: skolotāju dežūras, mācību plāni, stundu sadalījums, skolēnu skaita apzināšana un citi².

No 1919. gada 10. oktobra līdz 3. novembrim skolā mācības nenotiek. Tās pārtrauc Bermonta karaspēka uzbrukums Rīgai. III Rīgas pilsētas vidusskola, kur notiek arī IV vidusskolas mācību stundas, nonāk tiešā karadarbības tuvumā. Visi skolas skolotāji piesakās Rīgas aizstāvju rindās. Turklāt 10. oktobrī apšaudes laikā, sprāgstot lielgabala šāviņam, skolā iet bojā III vidusskolas pārzines Emmas Vittenbergas - Traubergas (1886 – 1942) meita Velta.

1919. gada 2. novembrī pedagoģiskā padome sanāk kopā, lai lemtu arī par skolas darbības atjaunošanu. Piedalās visi iepriekšminētie skolotāji. Skolas pārzinis informē, ka ir pārrunājis jaunu telpu jautājumu ar Mariju Beķeres jaunkundzi, savas meiteņu privātās ģimnāzijas pārzini, kas ar zināmiem noteikumiem piekritusi atvēlēt telpas Stabu ielā 14. Kolegiāli tiek izlemts, ka mācības atjaunojamas cik vien iespējams drīz. Tieki noteikts arī datums un laiks – 4. novembris pulksten 3 pēc pusdienas³. Tādejādi skola var turpināt pārtraukto mācību procesu. Attiecīga ziņa parādās arī laikrakstos⁴.

IV. Rīgas pilsētas vidusskola atjauno ūsu darbību oīrdeen, 4. novembrī, plm. 3 deend. Vīset glūnaflātā telpās. Gioba sela 14. Jaunu ielenu pēnemīchāna turpinotās.

LNDB kolekcija "Periodika", laikraksta "Latvijas Sargs", 1919. g. 4. nov. numurs

¹ Rīgas pilsētas IV vidusskolas 5 gadu darbības celiens: 1919. - 1924. – Rīga, 1925., 4. lpp.

² LNA LVVA, 2872. f., 1. apr., 256. l., 2. - 3. lp.

³ LNA LVVA, 2872. f., 1. apr., 256. l., 6. - 7. lp.

⁴ "Latvijas Sargs", 1919. g. 4. nov., Nr. 180, 3. lpp.

Pilsētā pastāvošā komandanta stunda no plkst. 7 vakarā līdz 5 rītā stipri ierobežo mācību procesa iespējas. Stundas jābeidz laikus, lai attālāk dzīvojošie pagūtu nokļūt mājās. Tāpēc paralēli tiek meklētas jaunas telpas, kur mācības varētu sākties jau rīta maiņā. Procesā aktīvi icasītās skolas pedagogi, un, spriežot pēc N. Zablocka atmiņām, arī Rīgas pilsētas valdes Skolu nodaļas vadītājs Kārlis Dēķens (1866 – 1942) nēm aktīvu dalību meklēšanā gan piedāvājot telpas, gan kopā ar skolotājiem apmeklējot tās. Meklējumu procesam punkts tiek pielikts 1920. gada 7. janvārī, kad pedagoģiskās padomes sēdē, faktiski nepastāvot izvēles iespējām, skolotāji nolemj mācības turpināt kādreizējā Rīgas pilsētas tirdzniecības skolā Suzdaļas ielā 3 (tagad – Gaiziņa iela 3).

Pirmajā mācību pusgadā skolā darbojas piecas klases – divas sagatavošanas un trīs vidusskolas klases. Kopējais skolēnu skaits – 129. Mācišanu šajā laikā īsteno 16 skolotāji (pastāvīgā darbā – 11). Otrajā mācību pusgadā skolēnu skaits pieauga jau līdz 145¹.

Tomēr pirmā mācību gada pārmaiņas ar savu telpu iegūšanu nav galā. Skolas pārziņim Alfrēdam Andersonam nākas pamest savu sirdij tik tuvo darbošanos IV vidusskolas kolektīvā. 1920. gada 4. februārī viņu ievēl par Rīgas pilsētas valdes Skolu nodaļas vadītāju un jau 11. februārā sēdē viņš informē kolektīvu, ka nav iespējams savienot divus amatus, ja vēlas strādāt godprātīgi, un tāpēc viņš atstāj skolas pārziņa darbu. Nelīdz arī skolas līgums pilsētas valdei, lai Andersona kungam atļauj savienot abus amatus, un skolotāju apņemšanās daļu pārziņa pienākumu uzņemties pašiem. Tas tiek noraidīts. Pilsētas valde izvēlas citu risinājumu – par pārziņa vietas izpildītāju ievēl vēstures skolotāju un pedagoģiskās padomes sekretāri Elfrīdu Reneslāci - Dimāru (1887 – 1952). Pavisam drīz, 1920. gada 19. martā sasauktajā sēdē skolas padome izdara savu izvēli par labu tobrīd Izglītības ministrijas sevišķu uzdevumu ierēdnim Indriķim Rītiņam², kurš iemantojis autoritāti skolotāju aprindās ar līdzšinējo darbību Latvijas izglītības sistēmas izveidē. 1920. gada 12. aprīlī Rīgas pilsētas valde viņu ievēl pārziņa amatā. Jau 15. aprīlī Izglītības ministrija saka jāvārdzu skolas padomes un pilsētas valdes izvēlei. Mācības skolas pirmajā mācību gadā beidzas 5. jūnijā. Satraukumiem pilnajā laikā bijušas 154 mācību dienas³.

¹ Pārskats par skolu departamenta darbību: 23.VII.1919. – 7.VIII.1924. Rīga: Izglītības ministrija, 1925., 386. lpp.

² LNA LVVA, 2872. f. 1. apr., 332. l., 140. lp.

³ Rīgas pilsētas IV vidusskolas 5 gadu darbības cēliens: 1919. - 1924. – Rīga, 1925., 6. lpp..

Skolas nosaukumi

Līdz šim brīdīm apzinātie izziņas avoti ļauj secināt, ka skola darbību sākusi 1919. gada 17. septembrī¹, kad "III. Rīgas pilsētas vidusskolas" telpās notiek sēde, kuras iniciators N. Zablockis ir saņēmis Rīgas pilsētas valdes Skolu nodaļas rakstu, ar tajā izteiktu uzdevumu – veikt iepriekšējus nepieciešamos darbus, lai skolu varētu atvērt. Dokumenti un publikācijas apliecina, ka skolas sākotnējais nosaukums bija "IV. Rīgas pilsētas vidusskola" (saskaņā ar toreizējo rakstību). Turpmāki pētniecības darbi, iespējams, ļautu uzzināt, kad nosaukumu sākts lietot un kas piešķīris tam oficiālu statusu. Šis nosaukums lietots skolas turpmākajā sarakstē, atveidots spiedogos un zīmogā. Mācības skolā sāktas 1919. gada 22. septembrī pulksten 3 pēc pusdienas. Tobrīd skola atradās Nikolaja ielā 2 (tagad - K. Valdemāra iela 2) "III. Rīgas pilsētas vidusskolas" telpās.

1929. gada 22. augustā Izglītības ministrija izdod rīkojumu Nr.175, kurā noteikts, ka ar 1929./30. mācību gada sākumu vispārizglītojošās vidusskolas saucamas par ģimnāzijām². Tā skola klūst par **4. Rīgas pilsētas ģimnāziju**.

1940. gada 15. septembrī skolas darbība tiek atjaunota bijušajās Latvijas evaņģēliski luteriskās baznīcas ģimnāzijas (dibināta 1928. gada rudenī kā klasiskā ģimnāzija zēniem) telpās Rīgā, Zvārdes ielā 1. 1940. gada 14. septembrī Izglītības tautas komisārs Jūlijs Lācis izdod 168. rīkojumu³ par atļauju Rīgas pilsētas pašvaldībai atvērt 12 vidusskolas. Uzskaitijumā pirmā minēta **IV Rīgas pilsētas vidusskola**. Daudzos tā laika dokumentos lasāms arī cits skolas nosaukums – Rīgas pilsētas 4. vidusskola.

1941. gada 23. septembrī saskaņā ar Rīgas pilsētas vecākā vietas izpildītāja Pētera Dreijmaņa (1895 – 1953) izdoto dienas pavēli skolas nosaukums vēlreiz tiek mainīts⁴. Pavēlē teikts, ka pārdēvēšana notiek, ievērojot Izglītības nodaļas 22. septembra iesniegumu⁵. Vēl pavēlē norādīts, ka pārdēvēšana skaitāma ar 25. septembri. Tā skola atkārtoti klūst par **4. Rīgas pilsētas ģimnāziju**.

Visai drīz, no 1942. gada 7. oktobra, saskaņā ar Izglītības un kultūras ģenerāldirektora Mārtiņa Prīmaņa (1878 – 1950) rīkojumu top atkal cits skolas nosaukums – **IV Rīgas valsts ģimnāzija**⁶. Skola, kā teikts rīkojumā, tiek

¹ LNA LVVA, 2872. f. 1. apr., 332. l., 12. lpp.

² "Valdības Vēstnesis", 1929. g. 11. sept., Nr. 205., 1. lpp.

³ "Padomju Latvijas Skola", 1940, Nr. 2, 195. lpp.

⁴ LNA LVVA, P-1487. f. 1. apr., 218. l., 24. lpp.

⁵ LNA LVVA, P-1487. f. 1. apr., 218. l., 22. lpp.

⁶ Izglītības un kultūras ģenerāldirektora 100./301. rīkojums 1942. gāda 7. oktobrī. --

"Rīkojumu Vēstnesis", 1942. g. 16. okt., Nr. 213, 1136. lpp.

pārņemta valsts pārzināšanā un uzturēšanā.

Skola savu darbību pie vienas varas beidz 1944. gada 13. oktobrī, bet jau 1944. gada 14. oktobrī pie citas varas turpina kā **Rīgas pilsētas 4. vidusskola**. Vismaz tā liecina ar atpakaļejošu datumu izdotās pavēles, kadru uzskaites anketas un citi dokumenti.

Tomēr dažas nianes – 1944. gada 27. novembrī Rīgas pilsētas Tautas izglītības nodaļas pavēlē par direktora Mārtiņa Čabļa iecelšanu amatā lietots **4. Rīgas valsts vidusskolas** nosaukums, bet 1945. gada 3. maijā, apstiprinot viņu amatā, Izglītības tautas komisariāts to dēvē par **4. Rīgas pilsētas vidusskolu**.

1948. gada 30. oktobrī Latvijas PSR Ministru Padome pieņem lēmumu Nr. 1244. "Par Rīgas pilsētas ceturtās vidusskolas un Liepājas pilsetas otrs septiņgadīgās skolas pārdēvēšanu". Tajā teikts, ka pārdēvēšana notiek sakarā ar VLKJS XXX gadadienu un Ministru Padome nolemj pārdēvēt Rīgas labāko skolu par "**Rīgas pilsētas ceturto VLKJS XXX gadadienas vidusskolu**"¹. Tomēr pārdēvēšanas process ar to nebeidzas. Pēc nedēļas, 1948. gada 6. novembrī, Latvijas PSR Izglītības ministrija sakarā VLKJS trīsdesmito gadadienu un iepriekš minēto Ministru Padomes lēmumu, izdod pavēli Nr.155. Tajā teikts, ka Rīgas 4. vidusskola tiek pārdēvēta par "**Rīgas VLKJS XXX gadadienas 4. vidusskolu**"². Esošā izpēte līdz šim nav devusi atbildi uz jautājumu - vai Ministru Padome šādu nosaukumu ir apstiprinājusi. Daudzu apziņā nostiprinājies un līdz šim brīdim arī dokumentos tiek lietots nosaukums kurā romiešu cipari ir aizstāti ar arābu – **Rīgas VLKJS 30. gadadienas 4. vidusskola**.

1989. gada 19. decembrī skolotāju, skolēnu un vecāku konference pasludina skolu par Rīgas pilsētas angļu ģimnāziju. 1990. gada 2. martā toreizējā Ķeņina rajona Tautas deputātu padome apstiprina nosaukuma maiņu – skola, kā norādīts rīkojumā, klūst par **Rīgas pilsētas Angļu ģimnāziju**. Šis skolas nosaukums ierakstīts Latvijas Republikas Tautas izglītības ministrijas 1990. gada 11. jūnija 232. pavēlē par skolas darba sākšanu 1. septembrī.

Rīgas pilsētas skolu valde 2001. gada 2. jūlijā izdod 831.a rīkojumu par skolas reorganizāciju, apvienojot to ar Rīgas 8. pamatskolu. Apvienotajai skolai tiek piešķirts nosaukums – **Rīgas Angļu ģimnāzija**, ar kuru skola lepojas arī šobrīd.

Skola un tās mājas

Savu darbību 1919. gadā "**IV. Rīgas pilsētas vidusskola**" ir sākusi bez pastāvīgas mājvietas – īrētās telpās. Vispirms tā atradās toreizējā "**III. Rīgas**

¹ "Latvijas PSR Augstākās Padomes prezidiā ziņotājs", 1948. g. 11. aug., Nr. 158, 4. lpp.

² LNA LVA (Latvijas Valsts arhīvs), 700. f, 4. apr., 17. l., 192. lp.

pilsētas vidusskolas" ēkā **Nikolaja ielā 2** (šobrīd adrese – K. Valdemāra iela 2).

Pati ēka ir celta Rīgas pilsētas meiteņu skolas vajadzībām. Tās projekta autors ir arhitekts Reinholds Šmēlings (1840 – 1917) un kā celtniecības laiks tiek norādīts 1881. – 1884. gads¹. Šis periods ir tikai neliels laika sprīdis no 36 gadiem, kad ēkas projekta autors bija Rīgas pilsētas galvenais arhitekts (no 1879. līdz 1915. gadam). R. Šmēlinga arhitekta darbs ir radījis daudzus vispārizināmus vairstus Rīgas sejā.

Pēc viņa projektiem, kā norāda viens no jūgendstila pārzinātājiem arhitekts Jānis Krastiņš, Rīgā uzceltas 23 skolas². Starp tām Pārdaugavas iedzīvotājiem labi zināmās skolas ēkas - Kalnciema ielā 118 (tagad Rīgas Starptautiskā skola), Lavīzes ielā 2A (tagad Āgenskalna valsts ģimnāzija), Zelļu ielā 4 (tagad Friča Brīvzemnieka pamatskola) un skolas ēka Slokas ielā 65. Tikpat labi atpazīstamas ir citas pēc R. Šmēlinga projektiem tapušas ēkas – Paula Stradiņa kliniskā universitātes slimnīca Pilsoņu ielā 13, Bērnu kliniskā universitātes slimnīca Vienības gatvē 45 un Āgenskalna tirgus ēka Nometņu ielā 64. Kopējais ar arhitekta līdzdalību uzbūvēto ēku skaits tuvojas simtam un, iespējams, pat pārsniedz šo skaitli.

Nākamo mājvietu "IV. Rīgas pilsētas vidusskola" atrod, pateicoties Marijas Beķeres jaunkundzes atsaucībai, kas skolas nodarbībām atvēl savas privātās meiteņu ģimnāzijas telpas **Stabu ielā 14** (šobrīd ēkas adrese arī Brīvības iela 74). Ēku sākts celt 1913. gadā pēc arhitekta Viktora Šamma (1882 – 1940) projekta kā īres namu ar veikaliem³ uz paša iegādātā zemesgabala. Ievērojot atsevišķus noteikumus, kas panākti vienojoties abu skolu pārziņiem, IV. Rīgas pilsētas vidusskola te rod jaunu patvērumu. 1919. gada 4. novembrī plkst. 3 pēc pusdienas M. Beķeres ģimnāzijas telpās Stabu ielā 14 atsākas mācību process, kas pārtraukts 10. oktobrī, iepriekšējai mājvietai nonākot tiešā karadarbības zonā. Tomēr īrētās telpās un darbojoties tikai pēcpusdienā, nav iespējams pilnvērtīgs mācību process. Pilsētā no plkst. 7 vakarā līdz 5 rītā ir noteikta

Pilsētas meiteņu skola Nikolaja ielā 2, atklātnē no LNDB kolekcijas "Zudusī Latvija", oriģināls Jāņa Zepa privātkrājumā

¹ Jānis Krastiņš, Ivars Strautmanis. – Lielais Rīgas arhitektūras ceļvedis. – Rīga: apgāds "Puse", 2011. – 78. lpp.

² Jānis Krastiņš. - Reinholds Šmēlings un Rīgas sabiedriskās ēkas 19. un 20. gadsimta mijā. Publikācija RTU zinātniskajā žurnālā "Arhitektūra un pilsētplānošana". Nr.2, 2008. – 70. lpp.

³ Jānis Krastiņš, Ivars Strautmanis. – Lielais Rīgas arhitektūras ceļvedis. – Rīga: apgāds "Puse", 2011. – 174.lpp.

komandanta stunda. Mācības nākas beigt savlaicīgi, lai audzēkņi paspētu nokļūt mājās. Tāpēc plānojot pilnvērtīgi nodrošināt skolas vajadzības un sekmīgu mācību procesu, tiek meklētas iespējas tikt pie savas mājvietas, kur mācības varētu sākt jau no rīta.

Stabu iela 14, foto no LNDB kolekcijas "Zudusā Latvija", origināls Rīgas pilsētas Būvvaldes krājumā

Rezultātā 1920. gada 7. janvārī pedagoģiskās padomes sēdē skolas pārzinis Andersona kungs var ziņot, ka Rīgas pilsētas valdes Izglītības nodaļa "liek priekšā izvēlēties 1.stāvu *Suzdaļas ielā N3* vai bijušās Jēkaba kazarmas"¹. Varas vīru sākotnējie solījumi par skolai paredzētajām telpām² bijušās Nikolaja ģimnāzijas ēkā Nikolaja ielā 1C (šobrīd – K. Valdemāra iela 1C) un Pētera reālskolas ēkā Puškina bulvārī 1 (šobrīd – Kronvalda bulvāris 1) paliek tikai solījumi. Pedagogu izvēle kļūst pavism vienkārša - par labu mazākajam ļaunumam – pirmajam stāvam *Suzdaļas ielā 3* (šobrīd - Gaiziņa iela 3). Izvēlē savu vārdu teic arī kolēgi, kas kopā ar pārzinī ir apsekojuši telpas Jēkaba kazarmās un atzinuši tās par pilnīgi nepiemērotām skolas vajadzībām. Mājvieta gan jādala kopā ar citām skolām, tomēr mācības var sākties rīta stundās, kā arī iespējams noturēt visas programmā paredzētās mācību stundas. Jaunākajās publikācijās par šīs ēkas būvniecību rakstīts, ka tā pabeigta 1912. gadā. Toties par projekta autoriem ar zināmu pielāvumu tiek minēti divi arhitektu vārdi: Nikolajs Nords (1880 – 1934) un jau iepriekš minētais R. Šmēlings³. Piemērotāku telpu meklējumi kļūst mazāk aktuāli, lai arī netiek pārtraukti pavism. Kā jau norādīts, skolas ēka tomēr jādala ar citiem kaimiņiem. Sākotnēji ar Rīgas pilsētas žīdu vidusskolu un Rīgas pilsētas amatnieku vakaru skolu. Tikai laika gaitā skola iegūst telpas vēl citos ēkas stāvos. Jaunajās telpās skolas darbība ieilgst, jo

¹ LNA LVVA, 2872. f., 1. apr., 256. l., 18. lp.

² Rīga. Skolas. - "Latvijas Sargs", 1919. gada 7. sept., Nr.133, 5. lpp.

³ Jānis Krastiņš. - Rīgas pilsētas arhitekts Reinholds Šmēlings, 1840 – 1917. – Rīga: Rīgas arhitekta birojs, 2011., 79., 80. lpp.

citi risinājumi tik un tā saistīti ar noteiktiem sarežģījumiem. Un tā telpas Gaiziņa (Suzdaļas) ielā 3 kļūst par skolas mājvietu uz vairāk nekā 14 gadiem.

Gaiziņa iela 3, foto no arhitekta Jāņa Krastiņa privātkolekcijas, 2018. gada uzņēmums

Taču tikai līdz 1934. gada 1. augustam – datumam, kas noteikts Izglītības ministra Ludviga Adamoviča (1894 – 1943) 1934. gada 4. augusta rīkojumā Nr. 211 par skolas likvidāciju¹. Rīkojuma tekstā norādīts 1929. gadā iegūtais skolas nosaukums – “4. Rīgas pilsētas ģimnāzija”. Sākas sešus gadus ilgs periods, kad skola mājo tikai atmiņās un nostāstos par to.

1940. gadā šis posms skolas vēsturē beidzas, jo tās darbība tiek atjaunota. Vara, ko Latvijā nodibina ar kaimiņvalsts ultimātīviem draudiem, nolemj atvērt IV Rīgas pilsētas vidusskolu. Precīzāk – formālu lēmumu par tās atvēršanu

¹ LNA LVVA, 6647. f., 1. apr., 26. l., 61. lp.; LVVA, 2927. f., 1. apr. 1903. l. 163. lp.

1940. gada 10. septembrī vienprātīgi pieņem Rīgas pilsētas valde. Formālu tāpēc, ka skolas atvēršanai tāpat tiek lūgta Izglītības tautas komisariāta atļauja. Valdes lēmumā Izglītības pārvaldei tiek uzdzots ar 1940. gada 15. septembrī atvērt "slēgtās Ev. – lut. baznīcas vidusskolas vietā – pilsētas IV vidusskolu Rīgā, Zvārdes ielā 1, ar 15 klasēm un apmēram 400 skolēniem"¹. Tā skola iegūst jaunu mājvietu **Zvārdes ielā 1**. Un pavisam drīz tā varēs atzīmēt savu 80 gadu nepārtrauktas darbības jubileju šajās telpās.

Pati skolas ēka (adrese būvējot – Liepmuižas iela 1) ir tapusi laikā no 1931. gada 25. aprīla līdz 1932. gada 10. septembrim. Pirmais datums atbilst dienai, kad projekta autors inženieris Andrejs Kēse (1881 – 1974) apliecina, ka ir saņēmis paziņojumu par būves iesākšanu un uzņemas atbildību par būves celšanu saskaņā ar projektu un būvnoteikumiem. Savukārt otrs – pilsētas būvinspektora ziņojums būvvaldei par ģimnāzijas ēkas būvdarbu pabeigšanu (dokumentā teikts – "izvestiem" būvdarbiem) saskaņā ar 1931. gada 16. aprīlī apstiprināto būvprojektu². 1932. gada 30. novembrī skolas ēka tiek svinīgi iesvētīta.

Skolas ēka Zvārdes (Liepmuižas) ielā 1, foto no skolas arhīva

¹ LNA LVVA, 3258. f., 8. apr., 43. l., 195. l.p.

² LNA LVVA, 2761. f., 3. apr., 6801. l., 60. l.p.

Tās būvniecības un iekārtošanas izmaksas ir prasījušas ievērojamu summu. Būvniecībai izlietoti aptuveni 180 000 latu (Ls). Kopā ar iekārtojumu izmaksu summa veido Ls 450 000. Ir uzcelta attiecīgajam laikam modernākā un ierīcību ziņā visplīnīgāk iekārtotā skola Latvijā, kurā jau 1932. gada septembrī sāktas mācības. Ēka paredzēta četrām ģimnāzijas un divām sagatavošanas klasēm. Mācību klases un kabineti izvietoti pirmajos divos stāvos, trešajā stāvā plaša aula. Turklat trešais un ceturtais stāvs vēl atvēlēts guļamajām un mazgāšanas istabām. Pagrabstāvā iekārtota vingrotava, mūzikas istaba un virtuve ar elektrisko ierīci. Pati ēka būvēta pakavveidā, lai, ģimnāzijai paplašinoties, varētu ēku sānu virzienos turpināt. Tā ziņo "Izglītības Ministrijas Mēnešraksts" 1932. gada pēdējā numurā. Savukārt 1933. gada novembra numurā mēnešraksts dara zināmu, ka ēka tapusi ar valsts pabalstu. Nav tikai norādīts, cik liels tas ir bijis.

Gruntsgabala apbūves lietā redzams, ka vienlaikus ar skolas celtniecību izbūvēts viengimenes koka ēkas augstāvs, apvienojot to ar apakšstāvu. Plānā ēka atzīmēta blakus toreizējai Liepmuižas ielai. Darbi tiek sākti 1931. gada 22. augustā. Inženieris A. Kēse vada arī šīs ēkas pārbūvi. Viena no pārbūves iecerēm – tur varēs apmesties ģimnāzijas vadošie mācību spēki. Tomēr 1931. gada 10. novembrī no Latvijas evaņģēiski luteriskās baznīcas bīskapa amata atkāpjas Kārlis Irbe (1861 – 1934) un sinode nodod ēku nu jau bijušajam baznīcas vadītājam mūža lietošanā. Tādejādi ģimnāzijas izveides idejas iedvesmotājs savus pēdējos dzīves gadus pavada ēkā blakus savam loļojumam – baznīcas ģimnāzijai. Arī tās būvniecības laikā, vasarā, baznīcas vadītājs dzīvoja "Liepmuižā, vecajā mājā, lai vienmēr būtu arī šo būves darbu kursā"¹. Pēc 4. vidusskolas darbības atjaunošanas ēkas izmantošana tiek pielāgota katra konkrētā mirkļa vajadzībām. Te mitinās gan sporta internāta audzēķi, notiek jaunāko klašu nodarbības, gan dzīvo skolas saimniecības darbinieki. Apmācības procesa prasībām vairojoties – kļūstot kategoriskākām – un pieaugot skolēnu skaitam, lielā skolas ēka vairs nespēj apmierināt visas vajadzības. Tāpēc dažādos laika posmos nelielajā ēkā tiek iekārtots arī zīmēšanas, medicīnas, sociālā pedagoga un psihologa kabinets. Sākoties sešus gadus vecu bērnu apmācībai skolā, otrajā stāvā tiek izvietotas guļamtelpas, kas ir obligāta prasība šai apmācībai. Patlaban ēka piedzīvo kārtējo būvniecības procesu un, cerams, ka atgūs savu jaunības dienu eleganto veidolu.

1940. gadā 4. vidusskolas rīcībā nonāk vēl viena ēka, kuras adrese, tāpat kā divām iepriekšējām, ir Zvārdes iela 1. Tā ir **Borhera (Grāves) muižas dzīvojamā ēka**.

¹ Inženieris A. Kēse - "Latvijas ev. - lut. Baznīcas pamatu licēja un viņas veidotāja piemiņai". „Jaunatnes celš”, 1934., Nr. 6, 170. lpp.

Borherta (Grāves)
muižas dzīvojamā ēka,
arhitekta Andreja
Holcmaņa (1920 – 2009)
foto no LNB kolekcijas
“Zudusī Latvija”,
oriģināls Rīgas pilsētas
Būvvaldes krājumā

Tās celtniecība tiek datēta ar 18. gadsimtu. 1998. gada 29. oktobrī ēka iekļauta kultūras pieminekļu sarakstā. Tās īpašā nozīme Latvijas kultūrvēsturē akcentēta, piešķirot valsts nozīmes arhitektūras pieminekļa statusu – valsts aizsardzības nr. 6675. Šāda informācija rodama Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes pieminekļu sarakstā. Līdz brīdim, kad baznīcas ģimnāzijas nams un teritorija nonāk 4. vidusskolas lietošanā, Borherta muižas ēka tiek izmantota atbilstoši pamatfunkcijai – dzīvošanai tajā. Latvijas Valsts vēstures arhīva fondos atrodamas vairākas Zvārdes ielas 1 mājas grāmatas, kas to apliecinā. Pēc Otrā pasaules kara, tāpat kā blakus esošā māja, arī šī ēka tiek izmantota dažādu aktuālu skolas vajadzību apmierināšanai. Vispirms jau te atrodas dzīvokļi, kuros dzīvo skolotāji un saimniecības darbinieki. Ar Augstākās sporta meistarības skolas filiāles izveidi šīs ēkas telpas, analogi telpām blakus ēkā, tiek pielāgotas internāta vajadzībām. Vēlāk šajā ēkā savas pirmās skolas gaitas sāk sešu gadu vecumu sasniegusi bērni. Viņiem tiek iekārtotas nepieciešamās guļamtelpas. Ēka tikusi izmantota arī citu jaunāko klašu apmācībai. Akūts telpu trūkums galvenajā skolas ēkā ir par iemeslu tam, ka kādu brīdi te atrodas logopēda kabinets un arī skolas bibliotēka telpas izmanto savām vajadzībām. Pašlaik Borherta muižas ēka ir nonākusi būvnieku rokās. Iespējams, galarezultāts iesāktajiem darbiem būs tāds, ka par šīs 18. gadsimta ēkas atjaunošanu būs gandarīti gan būvnieki, gan skola un tā ar saglabātajām vēstures mantojuma vērtībām priecēs daudzu jo daudzu skatus un sirdis. Turklat – cik daudz Latvijā ir skolu, kas var lepoties ar 18. gadsimtā celtu ēku?

2001. gada 1. augustā skola (jau kā Rīgas Angļu ģimnāzija) kļūst bagātāka ar telpām **Atgāzenes ielā 26**. Tas notiek ģimnāziju apvienojot ar Rīgas 8. pamatskolu. Ēkas projekta autors ir arhitekts Alfrēds Otto Grīnbergs (1893 – 1945). Pēc 1933. gadā sāktās skolas ēkas celtniecības tās iesvētības notiek 1935.

gada 25. oktobrī¹. Apvienošanās rezultātā iegūtās telpas ģimnāzijas vajadzībām tiek izmantotas līdz 2004./2005. mācību gada sākumam. Reālā darbība rāda, ka pilnvērtīgs mācību process tomēr iespējams sakopojot spēkus vienuviet. Īpaši ja abās vietās nepieciešami ievērojami līdzekļi ēku remontam un uzturēšanai. Šie argumenti svaru kausus nosver par labu tam, ka apmācības jāturpina vienā vietā. Tas tiek realizēts un 2004. gada 1. septembrī skolai atkal ir viena mājvieta – Zvārdes iela 1.

Noteikti jāizceļ vēl viena skolas mājvieta, kur tā atradusies 1943./44. mācību gadā (toreiz - IV Rīgas valsts ģimnāzija). Tā ir ēka **Hermaņa ielā** (vācu – *Hermannstraße*) **19**. Tagadējā ēkas adrese – Zeļļu iela 25 (agrāk arī – Zeļļu iela 8). Ēkas celtniecība sākta 1888. gadā, un par projekta autoriem minēti Kārlis Johans Felsko (1844 – 1918) un Kārlis Dāvids Neiburgers (1842 – 1897)². No 1890. līdz 1944. gadam ēkā atradās Rīgas pilsētas bērnu nams. Par šo skolas mājvietu ir vismazāk ar dokumentiem apstiprinātu liecību vai, precīzāk, – šobrīd tādas, uz kurām atsaukties, vispār nav izdevies atrast. Ja vien par liecībām neuzskata skolas audzēķu stāstus, kas publicēti presē, nonākušas skolas rīcībā kā atmiņas par skolas laiku, vai apliecinātas bijušo absolventu personīgās sarunās. Šādu atmiņu apkopojumu veikusi arī žurnāliste Tekla Šaitere. Rakstā, kas publicēts laikraksta “Diena” pielikuma “Sestdiena”, 2007. gada 2. – 8. jūnija numurā³, stāstīts par 1948. gada 12.a klases absolventēm. Aprakstīts arī skolas gaitu sākums 1943. gada rudenī un minēta skolas ēka Bāriņu ielā. Viena no absolventēm Aina Adermane (skolas laikā – Vitola) šogad (2019. gadā) vasarā šo rindu rakstītājam apliecināja, ka ēka Hermaņa ielā 19 ir tā pati, kas minēta rakstā. Šo ēku atmiņu stāstos kā savu mācību vietu 1943./44. mācību gadā norāda arī 1949. gada 12. klases absolventi Zigrīda Zalcmane (skolas laikā – Berne) un Aldis Ozoliņš. To pašu var izlasīt 1950. gada 12.b klases absolventa Jūlija Lielpinka (1930 – 2017) atmiņu apkopojumā.

Skolas ēka Zvārdes ielā pašlaik piedzīvo lielas pārmaiņas. 2018. gadā sāktais piebūves būvniecības process joprojām turpinās, radot nepieciešamību pēc telpām, kur daļa audzēķu septembrī varētu uzsākt mācības. Meklējumu rezultātā skolai – tās trīs 1. klasēm, pagaidu mājvieta atrasta **Kalnciema ielā 160**, vienā no Rīgas Mūzikas vidusskolas ēkām. Cerams, ka septītā mājvieta būs īslaicīgs risinājums un nākošais mācību gads atkal būs visiem vienots tik pierastajā un sirdij tuvajā ēkā Mārupītes krastā.

¹ Jaunas skolas. – “Audzinātājs”, 1935., Nr. 10, 521. lpp.

² Jānis Krastiņš, Ivars Strautmanis. – Lielais Rīgas arhitektūras ceļvedis. – Rīga: apgāds “Puse”, 2011. – 357. lpp.

³ Tekla Šaitere. – Meitenes., “SestDiena”, 2007. g. 02. – 08. jūnijis, 24. – 28. lpp.

Skolas pārziņi un direktori

Alfrēds Andersons (1879 – 1937). Pirmais oficiāli apstiprinātais skolas pārzinis. Par viņa atrašanās laiku "IV. Rīgas pilsētas vidusskolas" pārziņa amatā rakstu avotos var atrast dažādās ziņas. Tā skolotāja cenza lietā atrodama Rīgas pilsētas valdes Izglītības nodaļas 1928. gadā izsniegtā apliecība kurā teikts: "nodaļa apliecinā, ka Alfrēds Andersons strādāja kā skolas pārzinis pilsētas 4. vidusskolā no 1919. gada 1. jūlija līdz 1920. gada 4. februārim"¹. Savukārt Izglītības ministrijas Skolu departamenta sagatavotajā un 1925. gadā izdotajā grāmatā atrodama informācija, ka pirmie neatkarīgas valsts skolu organizācijas darbi sākušies 1919. gada jūlija beigās². Turklat precīzākā informācija, domājams, rodama grāmatas sadaļā, kas veltīta Rīgas pilsētas IV vidusskolas darbībai pirmajā gadā (1919./20. m. g.). Tur lasāms, ka "22. septembrī Pilsētas Skolu Komisija ievēl par skolas pārzini A. Andersonu..."³. Izskaidrojums 1919. gada 1. jūlijam (šis datums atrodams daudzos skolotāju dokumentos) saistīts ar to, ka Rīgas pilsētas dome 1919. gada 17. septembra sēdē, turpinot 4. septembrī iesākto skolu lietu apspriešanu, nolemj Rīgas skolu skolotājiem algu maksāt no 1. jūlija⁴. Attiecīgi arī daudzos dokumentos par darba uzsākšanas datumu tiek norādīts tieši 1. jūlijs.

Vienlaikus ar pārziņa pienākumu pildīšanu A. Andersons audzēkņiem ir arī fizikas un matemātikas skolotājs. Sākotnēji septiņas stundas nedēļā māca fiziku, vēlāk piecas stundas – arī matemātiku. Vēl 12 stundas nedēļā – tik liels stundu skaits noteikts un attiecīgi aprēķināts atalgojums par skolas pārziņa pienākumu pildīšanu. Amata pienākumi jāpilda trauksmainā laikā, kad turpinās karš pret nesen dibināto valsti un kad joprojām aktuāls ir jautājums – vai tikko izveidotajai skolai vispār būs lemts pastāvēt un sniegt audzēkņiem zināšanas. Jo visi pedagozi ir kļuvuši par Rīgas aizstāvjiem, lai atvairītu Bermonta karaspēka uzbrukumu. Kur un kā organizēt mācības, kad briesmas

Alfrēds Andersons, foto
no iekšzemes pases,
1919. g., LNA LVVA,
2996. f., 1. apr., 9562. l.,
2. lp.

¹ LNA LVVA, 1632. f., 1. apr., 541. l., 21. lp.

² Pārskats par skolu departamenta darbību: 23.VII.1919. – 7.VIII.1924. Rīga: Izglītības ministrija, 1925., 5. lpp.

³ Pārskats par skolu departamenta darbību: 23.VII.1919. – 7.VIII.1924. Rīga: Izglītības ministrija, 1925., 386. lpp.

⁴ LNA LVVA, 2927. f., 1. apr., 209. l., 40., 41. lp.

zaudēt Rīgu ir gājušas mazumā? Kā skolai iegūt pašai savas telpas? Šie un citi jautājumi ar kolēgu atbalstu sekmīgi tiek risināti un Andersona kunga organizatora veikums un spējas ļoti drīz tiek atbilstoši novērtētas. Jau 1920. gada 4. februārī, kad skolas pārziņa amatā ir aizritējuši nepilni seši mēneši, A. Andersonu ievēl par Rīgas pilsētas valdes locekli un Izglītības nodaļas vadītāju. Vēl pēc gada, 1921. gada 3. martā, viņu ievēl par Rīgas pilsētas galvu – amatā, kurā A. Andersons tiek pārvēlēts vēl divreiz un pilda pienākumus līdz 1928. gada 1. aprīlim.

Sabiedriskais darbinieks, pedagogs, literāts (pseudonīms – Andrass), tulkotājs – tās ir tikai dažas no darbības jomām kurās pirmais „IV. Rīgas pilsētas vidusskolas direktors” ir guvis atzīstamus panākumus. Pēc izglītības būdams inženieris (1907. gadā absolvējis Rīgas Politehnisko institūtu un ieguvis būvinženiera tiesības), lielu savas dzīves daļu kalpojis divām mūzām – rakstniecībai un mūzikai. A. Andersona darbība ir tikusi novērtēta arī ar valsts apbalvojumiem. Viņš divreiz apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni – 1926. gada 16. novembrī (ordeņa komandieris) un 1928. gada 24. novembrī (ordeņa lielvirsnieks).

Elfrīda Reneslāce – Dimāra (1887 – 1952). Pēc A.

Andersona iecelšanas Izglītības nodaļas vadītāja amatā ir vajadzīgs nākamais skolas pārziņa pienākumu veicējs. Rīgas pilsētas valde izvēlas pagaidu risinājumu – apstiprina pagaidu pārziņa amatā vēstures skolotāju E. Reneslāci - Dimāru. No ierakstiem apzinātajos arhīva materiālos var secināt, ka skolotāja darba gaitas „IV. Rīgas pilsētas vidusskolā” sākusi 1919. gada septembrī¹. Tas nozīmē, ka skolotāja ir viena no tām, kas līdzdarbojusies skolas izveides sākumā. Šajā laikā, kad daudzas skolotāju vietas vēl brīvas, nākas pasniegt arī ievadu filozofijā. Pagaidu skolas pārziņa pienākumus iznāk pildīt vien trīs mēnesus. Līdz brīdim, kad amatā tiek apstiprināts pastāvīgs pārzinis. 1920. gada 7. septembra pedagoģiskās padomes sēdē E. Reneslāce - Dimāra tiek ievēlēta skolas pārziņa biedra amatā. Vēlāk tiek ievēlēta arī par skolas inspektori. Mācāmo priekšmetu klāsts papildinās ar Latvijas ģeogrāfiju un psiholoģiju. Kopumā viņas darbība skolā bez pārtraukuma ilgst līdz pat 1934. gada 9. jūlijam, un tas ir viens no lielākajiem darba stāžiem skolā laikā, kad tā atradās Daugavas labajā krastā.

Elfrīda Reneslāce –
Dimāra, foto no
iekšzemes pāses, 1920. g.,
LNA LVVA, 2996. f., 4.
apr., 7218. l., 1. lp.

¹ LNA LVVA, 3258. f., 1. apr., 1148. l., 1. lp.

Indriķis Ritiņš (1872 – 1961). Skolotāja personas lietā redzams, ka Rīgas pilsētas valde 1920. gada 12. aprīla sēdē pieņem lēmumu „*pielaiš I. Ritiņu par skolas pārzini IV latv. vidusskolā pagaidām uz 6 mēn., saskaņā ar vispārējo noteikumu par skolotāju un skolu pārziņu apstiprināšanas kārtību Rīgā, pilsētas skolās*”¹. Par reālo darba gaitu uzsākšanas brīdi ar diezgan lielu ticamību var pieņemt 1920. gada 15. aprīli, jo tāds norādīts kādā anketā, kas kopā ar citiem dokumentiem atrodama Rīgas pilsētas Skolu valdes skolotāja personas lietā. Visu turpmāko laiku līdz pat skolas likvidācijai I. Ritiņš pilda skolas pārziņa pienākumus. Papildus skolas vadītāja pienākumiem dažādos laika posmos māca audzēkņiem fiziku, ķīmiju un dabas zinības. Atzīmējot skolas piecu gadu darbības jubileju, 1925. gada janvārī ar zināmu gandarījumu tiek ziņots, ka skola īsā laika sprīdī ir kļuvusi par tobrīd lielāko Rīgas skolu, kurā mācās vairāk nekā 650 skolēni (pirmā mācību gada noslēgumā – 145). Tas nepārprotami ir skolas kolektīva un tās pārziņa sekmīga darba rezultāts. I. Ritiņa darba veikumu skolas pārziņa amatā novērtē arī valsts varas pārstāvji. 1927. gada 28. aprīlī viņš tiek apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni (tieks iecelts par ordeņa virsnieku). Pavisam laikā no pirmā izlaiduma 1921. gadā līdz pēdējam 1934. gadā skolu ir beiguši 1593 audzēkņi. Visu šo laiku skolas pārzinis ir bijis I. Ritiņš. 1934. gada vasara atnes viņam sāpīgus likteņa pārbaudījumus. Bez Izglītības ministra 1934. gada 4. augusta rīkojuma par skolas darbības izbeigšanu un pedagogu atbrīvošanu, skolas pārzinim nākas papildus piedzīvot diezgan skumjus brīžus – līdz 1934. gada 1. septembrim līdzdarboties paša ilggadējā lolojuma Rīgas pilsētas 4. ģimnāzijas (skolas nosaukums kopš 1929./30. mācību gada) likvidēšanā. 1934. gada 31. augustā viņš paraksta vienu no pēdējiem dokumentiem, varbūt pat pēdējo, kurš zīmogots ar skolas spiedogu. Paraksta to jau ar amata apzīmējumu – „*Bij. Direktors*”. Tas ir pārskats par IV Rīgas pilsētas ģimnāzijas likvidācijas darbiem no 25. jūlija līdz 31. augustam un adresēts Rīgas pilsētas valdes Izglītības nodaļas priekšniekam². Pateicoties tam, ka tieši I. Ritiņš vadīja darbus, starp kuriem tiek minēta arī arhīva sakārtošana, šobrīd ikvienam interesentam ir iespēja izzināt daudzas skolas vēstures lappuses, gūt precīzu priekšstatu par

Indriķis Ritiņš, foto no pirmā izlaiduma kopbildes, 1921. g., LNA LVVA, 2872 f., 1. apr., 361. l.

¹ LNA LVVA, 3258. f., 1. apr., 4624. l., 9. lp.

² LNA LVVA, 3258. f., 1.a apr., 560. l., 202. lp.

norisēm gan skolā, gan Latvijā kopumā. Viņa vadībā sakārtotā skolas arhīva ceļš noslēdzas 1935. gada 17. jūlijā, kad tas atrod savu mājvietu Rīgas pilsētas Vēsturiskajā arhīvā. Un kāda sagadīšanās – sarakstu par skolas dokumentu saņemšanu paraksta arhīva pārzinis Jānis Bērziņš (1883 - 1941), bijušais "IV. Rīgas pilsētas vidusskolas" vēstures skolotājs (1921 – 1924).

Jaunstrāvnieku kustības dalībnieks, Latvijas skolotāju kongresu organizētājs, aktīvs Latvijas Skolotāju savienības biedrs, mācību programmu izveidotājs, aktīvs sociāldemokrātisko ideju atbalstītājs, tuvs dzejnieka Raiņa draugs – tie ir tikai daži no daudzās publikācijās lasāmajiem, I. Rītiņam veltītajiem raksturojumiem. Noteikti jāpiemin fakts, ka skolas pārzinis ir arī mācību grāmatu autors. Viena no tām ir lasāmā grāmata "Avots" I daļa (kopumā desmit izdevumi), "Avots" II daļa (trīs izdevumi), "Avota" ābece mājām un skolai" (trīs izdevumi), stāstu izlase bērniem "Sietiņš" (2 izdevumi) un citas, kopskaitā 27 ieraksti Latvijas valsts nozīmes bibliotēku elektroniskajā kopkatalogā (turpmāk – bibliotēku katalogā). Vēl viens I. Rītiņa daudzpusīgās intereses un spējas raksturojošs fakts – viņš darbojies pagaidu likumdevējā institūcijā – Latvijas Tautas padomē. 1944. gadā I. Rītiņš ar ģimeni dodas prom no Latvijas. Sākumā uz Vāciju, pēc tam pārceļas uz ASV, kur 1961. gada 12. maijā noslēdzas skolai un Latvijas sabiedrībai tīk ievērojamā pedagoģa mūžs.

Aleksandrs Villerts (1907 – 1941).

1940. gada 15. septembrī slēgtās Latvijas Evaņģēliski luteriskās baznīcas (LELB) ģimnāzijas telpās Pārdaugavā, Zvārdes ielā 1 savu darbību sāk IV Rīgas pilsētas vidusskola. Par tās direktora vietas izpildītāju Izglītības tautas komisārs Jūlijs Lācis ieceļ A. Villertu¹, bijušo skolas 1928. gada IV reālgimnāzijas klases absolventu. Tā tiek apmierināts

Valsts Pūres dārzkopības izmēģinājumu stacijas daļas vadītāja

1940. gada 15. augusta lūgums par iecelšanu skolas direktora amatā un atalgota uzcītīgā darbošanās, lai īstenotu komunisma ideālus Latvijā. Tā laika izdevuma "Padomju Latvijas Skola" 1940. gada septembra numurā lasāms pavēles teksts². Personas lietā esošajā kadru uzskaites anketā norādīts, ka direktors bijis komunistiskās partijas biedrs no 1930. līdz 1936. gadam, kad pārtraucis

Aleksandrs Villerts, foto no skolas arhīva

¹ LNA LVVA, 3258. f., 1. apr., 6063. l., 1. lp.

² "Padomju Latvijas Skola", 1940., Nr. 2, 195. lpp.

darbību, lai varētu beigt universitāti, bet revolucionārajā kustībā piedalījies no 1928. gada 18. decembra. 1938. gadā nākamais 4. vidusskolas direktors sekmīgi pabeidz studijas Latvijas Universitātē ar dabas zinātņu kandidāta grādu. Beidzamajos trīs studiju gados nodarbojies ar floristikas pētījumiem universitātēs Augu sistemātikas institūta uzdevumā. Atsevišķi pētījumi par begonijām publicēti zinātniskos izdevumos Latvijā (1937, 1938, 1939) un ārzemēs (1942). Iepriekš minētajā anketā rakstīts, ka A. Villerts 1940. gada 28. augustā no jauna klūst par komunistu partijas biedru. Tāda bija jaunās varas prasība - vadošajos amatos, ar atsevišķiem izņēmumiem, varēja atrasties tikai komunistu partijas biedri. Līdzšinējo pētījumu rezultātā iegūtas visai nepilnīgas ziņas par A. Villerta darbību skolas vadītāja amatā. Vairāki dokumenti sniedz liecības par darbību pirms iecelšanas direktora amatā. Latvijas ev. - luteriskās baznīcas ģimnāzijas pārņemšanas dokumentos redzams, ka komisijas sastāvā, kas no 1940. gada 9. - 12. septembrim pārņema kustamo mantu un telpas no baznīcas virsvaldes pilnvarotā arhibīskapa Teodora Grīnberga (1870 – 1962), darbojies arī skolotājs A. Villerts. Vēl vairāk – ne tikai bijis komisijas loceklis, bet aktos minēto mantu jau 1940. gada 12. septembrī pārņemis savā pārzināšanā¹! Vienā no Zvārdes ielas 1 mājas grāmatām redzams, ka direktors un viņa māte 1940. gada 20. septembrī apmetušies šeit uz dzīvi. Ar skolas darbiem saistīts ir direktora pašrocīgi sastādīts "Apzaļumošanas plāns"² bez datuma, kurš vairāk līdzinās vienkāršam veicamo darbu sarakstam skolas teritorijā. Spriežot pēc teksta, tas varētu būt tapis 1940./41. mācību gada ziemas periodā. Laika sprīdis, kurā skolas direktora pienākumus pilda A. Villerts, ir samērā ūss – jau ar 1941. gada 27. jūniju jaunā okupācijas vara viņu atbrīvo no ieņemamā amata. Attiecīgu līgumu Rīgas pilsētas vecākajam 1941. gada 4. septembrī sagatavo Rīgas pilsētas Tautas izglītības nodaļa, kurš izdodot 8. septembra dienas pavēli, izteikto līgumu apmierina. Par direktora mūža pēdējo posmu līdz šim nav atrastas precīzas ziņas. Pēc nepārbaudītām ziņām viņš kritis kaujās Rīgā 1941. gada jūnijā, cīnoties pret vācu karaspēku.

Aleksandrs Viķsne (1891 – 1959). Viņam skolas pārzināšanu Rīgas pilsētas izglītības pārvalde ir uzticējusi pavisam neilgu laiku – no 1941. gada 5. jūlija līdz 1941. gada 1. novembrim³. Tomēr šajā nelielajā laika posmā risinās būtisks notikums. Mainās skolas nosaukums – tā tiek pārdēvēta un klūst par 4. Rīgas pilsētas ģimnāziju. Iespējams, tieši A. Viķsnes ievērojamā pieredze direktora amatā ir par iemeslu tam, kāpēc viņam tiek uzticēta skolas pārzināšana. Jau

¹ LNA LVA, 700. f., 1. apr., 530. l., 1. lp.

² LNA LVA, 1425. f., 1. apr., 30. l., 18. lp.

³ LNA LVVA, 3258. f., 1. apr., 1422. l., 37. lp.

Aleksandrs Viķsne, foto no ārzemju pases, 1928.
g., LNA LVVA, 3234. f.,
33. apr., 95380. l.

kopš 1924. gada 1. oktobra viņš ir pildījis direktora pienākumus dažādās Latvijas skolās (līdz 1941. gadam pavisam četrās). Savukārt 1940. gada 16. septembrī A. Viķsne kļūst par skolotāju un zēnu internāta audzinātāju "4. pilsētas vidusskolā"¹. Tā teikts Rīgas pilsētas lielvecākā sekretariāta 1940. gada 26. septembra rakstā Izglītības pārvaldei. Zēnu internātā viņš darbojas līdz 1941. gada 20. februārim, jo saslimšana liez pilnvērtīgi pildīt audzinātāja pienākumus. Tomēr skolotāja amatu saglabā un pilda līdz pat 1944. gada 13. oktobrim. Nākamā vara viņu ieceļ par direktora vietas izpildītāju Rīgas pilsētas 1. vidusskolā. Līdzšinējie pētījumi par šo skolas vēstures posmu (1941 – 1944) nav jāvuši iegūt pilnīgu

kopainu. Tie noteikti būtu jāturpina, lai rastu iespējami detalizētas atbildes par A. Viķsnes darbību skolā.

Bertrams Feders (1893 – 1973). No 1941. gada 1. novembra skolas direktora pienākumu pildīšanu nākamā vara uztic B. Federam. Rīgas pilsētas izglītības pārvaldes 1941. gada 5. novembra dokumentā teikts, ka tā "*komandē skolotāju Bertramu Federu par Rīgas pilsētas 4. ģimnāzijas inventāra pārziņātāju un skolas lietu kārtotāju, skaitot ar š.g. 1. novembri*"². Ko nozīmē šāds amats, var uzzināt izlasot to, kas rakstīts Izglītības valdes 1943. gada 14. decembrī izdotajā apliecībā sakarā ar izdienu noteikšanu. Dokumentā norādīts, ka no 1941. gada 1. novembra B. Feders strādājis 4. ģimnāzijā par direktoru ar pilnu stundu skaitu nedēļā. Ieraksts vienā no Zvārdes ielas 1 mājas grāmatām liecina, ka jaunais skolas direktors jau 1941. gada 21. novembrī pārceļas uz dzīvi šeit, tuvāk skolai un audzēkņiem. Visus kara gadus viņa dzīvesvieta paliek nemainīga. Atšķirībā no darba devējiem, kas mainās. Ar 1942. gada 1. oktobri par direktora darba devēju Rīgas pilsētas valdes vietā kļūst Izglītības un kultūras ġenerāldirekcija. Ar nākamo rīkojumu pēc skolu pārņemšanas no

Bertrams Feders, 1949.
gada foto no Līgas
Steinmanes personīgā
arhīva

¹ LNA PDVA (Personāla dokumentu valsts arhīvs), 1031. f., 2. apr., 3710. l., 54. lpp.

² LNA LVVA, 3258. f, 1. apr., 1422. l., 37. lp.

Rīgas pilsētas direkcijas ģenerāldirektors pārdēvē arī skolu¹. Nosaukumā vārds "pilsēta" tiek nomainīts. Tā kļūst par "valsts" ģimnāziju. B. Feders skolotāja gaitas sācis jau 1917. gada janvārī Valmieras sieviešu ģimnāzijā. No 1931. gada augusta strādājis Rīgas pilsētas 1. ģimnāzijā, dažādos laikos mācot ticības mācību, ētiku, vēsturi, krievu, vācu un latīņu valodu. Patlaban iegūtās ziņas liecina, ka divus no iepriekš minētajiem priekšmetiem – ticības mācību un krievu valodu, viņš ir pasniedzis arī 4. ģimnāzijā. Skolotāja personas lietā, kas glabājas arhīvā, ziņas par darbu 4. ģimnāzijā ir visai skopas un aprobežojas ar amatā iecelšanas faktu. Tāpēc, visnotaļ iespējams, turpmāka arhīva fonda apzināšana var radīt jaunus priekšstatus par direktora darbību. Katrā ziņā plašais interešu loks, kas konstatējams, iepazīstoties ar organizāciju nosaukumiem, kurās līdzdarbojies B. Feders, vedina tā domāt. Starp šim organizācijām ir Latvijas aeroklubs, pieminekļu biedrība un Latvijas skolotāju biedrība.

Mārtiņš Čablis (1908 – 1994). Ar 1944. gada 25. oktobri skolas direktora amatā darbu sāk M. Čablis. Iecelšanas pavēli Rīgas pilsētas Tautas izglītības nodoļa gan uzraksta tikai 27. novembrī – cik noprotams pēc dokumenta izraksta, visiem toreizējā Sarkānarmijas rajona skolu direktoriem kopā. Turklat izrakstā teikts, ka viņš tiek iecelts par 4. Rīgas valsts vidusskolas direktora vietas izpildītāju². Pēc iecelšanas amatā nāk apstiprināšana amatā, kuru veic Izglītības tautas komisariāts. 1945. gada 3. maijā izdotajā pavēlē teikts, ka M. Čablis tiek apstiprināts direktora amatā 4. Rīgas pilsētas vidusskolā 1945. gada 16. martā, skaitot stāžu tajā ar 1944. gada 25. oktobri. Arhīva fondos esošajos dažāda veida skolotāju sarakstos redzams, ka skolā direktoram nācīties mācīt daudzus priekšmetus. Vispirms starp tiem jāmin dabas zinības un ģeogrāfija – priekšmeti, kas minēti 1940. gadā iegūtajā Latvijas Universitātes diplomā. Par studentu M. Čablis kļuvīs 1929. gadā, uzreiz pēc Jelgavas ģimnāzijas absolvēšanas. Vēl dažādos laikos direktors skolā mācījis arī algebru, astronomiju, kīmiju un latviešu valodu. Direktoram 1946./47. mācību gadā skolā nākas uzsākt pedagoģisko klašu periodu. Vidusskolu absolventi, arī jau pedagoga darbu sākušie, tiek ātrā tempā, viena

Mārtiņš Čablis, foto no LU studenta lietas. LNA LVVA, 7425. f., 1. apr., 14345. l., 3. lp.

¹ Izglītības un kultūras ģenerāldirektora 100./301. rīkojums 1942. gada 7. oktobrī. –

"Rīkojumu Vēstnesis", 1942. g. 16. okt., Nr. 213, 1136. lpp.

² LNA PDVA, 3162. f., 3. apr., 161. l., 31. lp.

mācību gada laikā, gatavoti pārsvarā par pamatskolas skolotājiem. 1948. gada 17. septembrī Izglītības ministrija blakus direktora darbam 4. vidusskolā ieceļ M. Čabli par direktoru arī Rīgas Ekonomiskajā tehnikumā, kas savu mājvietu ir atradis skolas telpās Zvārdes ielā un darbojas pēcpusdienās. Pavisam drīz, 1948. gada 30. oktobrī 4. vidusskolas nosaukums kļūst grūti izrunājums – Rīgas pilsētas ceturtā VLKJS XXX gadadienas vidusskola. Skola tādejādi iegūst tā laika valdošajai politikai atbilstošu “pagodinājumu”. Tomēr daudzos arhīva dokumentos redzams, ka joprojām tiek lietots vienkāršais nosaukums – Rīgas 4. vidusskola.

Ar simpātijām direktori atminas 1948. gada 12.a klases absolventes. Arī direktoram simpatiska bijusi atraktīvā un mācībās spēcīgā klase¹. 1950. gada absolventu atmiņās (11.a klase, Olgerts Ķiseliš) par skolas laiku tiek minēts direktors Čablis, kurš pats personīgi rūpējies par kārtību skolas sarīkojumos, kas pēckara laikā nav bijis no vieglākajiem uzdevumiem, un palicis atmiņā ar darvinisma pamatu mācības stundām. Pēc nepilniem pieciem gadiem, 1949. gada 1. augustā, M. Čablis direktora amatu skolā atstāj, jo izvēlas darboties tehnikumā, kas savu pastāvīgo mājvietu ir atradis Hanzas ielā.

Voldemārs Zelmenis (1911 – 2006). Viņš darbību skolas direktora amatā sāk tajā pašā dienā – 1949. gada 1. augustā, kad priekšgājējs amatu atstāj. Lai arī pēc universitātes diploma saņemšanas 1949. gadā vēlējies turpināt darbu Rīgas pilsētas 1. vidusskolā, toreizējā pilsētas izglītības nodaļas vadītāja Marta Duškina viņa ierunas neņem vērā. Tā no diviem norīkojuma variantiem – Daugavpils vai Rīga – izvēle ir par labu Rīgas pilsētas 4. vidusskolai. Iepriekšējo skolas darbā un ieilgušajās studijās gūto pieredzi 38 gadus jaunajam absolventam nākas likt lietā, vadot tobrīd 28 skolotāju un septiņu apkalpotāju lielo kolektīvu. Par skolas direktora darba gaišajām un ēnas pusēm V. Zelmenis saistoši un izjusti ir pastāstījis savu 90 gadu gaitu un atziņu grāmatā². Ikviens interesents var pārliecināties, ar kādiem “zemūdens akmeņiem” direktoram nācies saskarties tikai divus gadus ilgajā darbības laikā, kas tiek pavadīts amatā. Sākot ar pareizās ideoloģijas modro uzraudzītāju ziņojumiem un tik raksturīgo skaudību, nenovīdību, pat “savdabīgu” audzēkņa pateicību. Tomēr gaišie mirklī 4. vidusskolā, kurus sagādā darbs ar audzēkņiem, palīdz mazināt

Voldemārs Zelmenis, foto
no Daiņa Zelmeņa
personīgā arhīva

¹ Tekla Šaitere. – Meitenes., „SestDiena”, 2007. g. 02. – 08. jūnijs, 28. lpp.

² Voldemārs Zelmenis. – Zelta caune ozolā. – Rīga, apgāds „RaKa”, 2001. – 147. – 156. lpp.

rūgtuma sajūtu. Diezgan iespaidīgs ir mācību priekšmetu saraksts, kurus direktoram skolā nākas mācīt. Dažus pat apgūstot līdztekus saviem audzēkniem – „*esot dažas lappuses priekšā skolēniem*”, kā teikts atmiņu grāmatā. Sākotnēji tā ir ķīmija un pašam apgūstamā astronomija. Vēlāk arī bioloģija un dabas zinības. Vēl arī darbs pedagoģiskajās klasēs. Te direktors māca anatomijas, fizioloģijas pamatus, dabas zinību metodiku un vada pedagoģisko praksi. Priecīgus brižus sagādā arī sekmīgs citu kolēgu darbs. It īpaši, ja audzēkņu zināšanas un prasmes rezultātā ir tādas, kas ļauj tiem sekmīgi darboties izvēlētajā profesijā un kuru labs novērtējums nav skolotāja liberālās attieksmes rezultāts. Kādu prieka dzirksti atnes mūzikā un kordīriģenta darbs tipogrāfijā „Cīņa”, kas pašrocīgi aizpildītajā kadru anketā atzīmēta kā blakus nodarbošanās. Teodora Reitera kora dalībniekam aizraušanos ar kora dziedāšanu nav iespējams aizmirst! Darbu direktora amatā Voldemārs Zelmenis atstāj 1951. gada 15. augustā, negaidot, kamēr “tevi aizved no skolas nezināmā virzienā”. Tā savā atmiņu stāstā atzīst viņš pats. Vēl vienu mācību gadu nu jau bijušais direktors skolā paliek kā bioloģijas stundu skolotājs. 1952. gada 31. augusts ir pēdējā darbdiena Rīgas 4. vidusskolā. Turpmākais darbs jau pārsvarā saistīts ar pedagoģijas zinātni. Bibliotēku katalogā redzams, ka bijušais skolas direktors ir piedalījies visai daudzu grāmatu tapšanā. Šobrīd viņa kā autora vārds ir minēts 62 grāmatu izdevumos.

Egons Mauriņš (1926). 1951. gada 15. augusts ir datums, kad direktora amata pildīšanas pienākumus skolā sāk E. Mauriņš. Jaunais direktors uzreiz tiek ierauts darbu virpulī. 1951./52. mācību gadā notiek krasas pārmaiņas skolas dzīvē. Papildus skolā mācības sāk 1. – 7. klašu audzēkņi. Tas prasa ievērojamas pārmaiņas ierastajā kārtībā. Ar direktora atbalstu būtiskas pārmaiņas piedzīvo bioloģijas kabinets un muzejs. Tieks uzcelta siltumnīca, priekšzīmīgi klūst izmēģinājumu lauciņi. Atbalsts tiek arī skolas priekšā ierīkotajam akmens dārzam un strūklakai, kas tiek ierīkota 1966. gadā. Pārmaiņas piedzīvo skolas gaiteņu noformējums. Par regulāru praksi top mākslinieku darbu izstāžu organizēšana. 1956. gads klūst zīmīgs ar skolēnu darba un atpūtas nometnes organizēšanu vasaras brīvlaikā kolhozā „Mārupe”, kam tāpat nepieciešama direktora pārraudzība. 1958. gadā par tradīciju klūst un direktora atbalstu gūst regulāru sporta sacensību rīkošana starp Rīgas un Tallinas 4. vidusskolām. Vēlāk šim

Egons Mauriņš, foto no arhīva lietas. LNA PDVA, 1031. f., 2. apr., 3929. l., 6. lp.

pasākumam pievienojas arī Kauņas 4. vidusskola. Vēl būtiskas pārmaiņas skolas dzīvē nākas realizēt 1962. gadā, kad tā kļūst par skolu, kas specializējas angļu valodas apguvē – audzēkņiem sniedz angļu valodas zināšanas jau no pirmās klases. Tolaik šāda prakse ir jauns pāvērsiens skolas dzīvē. Specializācija skar arī direktora mācāmo priekšmetu – ģeogrāfiju, jo tā apguve vidusskolas klasēs tiek sākta angļu valodā. Sava daļa uzmanības tiek arī skolas radiomezglam, kas regulāri, ik dienas ziņo par skolā notiekošo. Daudzu audzēkņu atmiņās izpaužas tas, ka direktors iemantojis simpātijas un autoritāti. Viņa ģeogrāfijas stundas vienmēr gaidītas ar nepacietību. Ierastais ritejums 4. vidusskolas direktora dzīvē tiek pārtraukts 1967. gada 21. jūlijā, kad vasaras atvaļinājuma laikā viņš tiek pārcelts direktora darbā uz Rīgas pilsētas 2. internātskolu¹.

Vija Andersone (1928 – 2017). Pēc E. Mauriņa pārceļšanas citā darbā par direktora pienākumu pagaidu izpildītāju apstiprina direktora vietnieci angļu valodas specializācijas jautājumos V. Andersoni. Izvēle, iespējams, nav bijusi nejauša, bet to noteicis iepriekšējais darbs – precīzāk, spēja sekmīgi tikt galā ar sarežģītiem izaicinājumiem. Par tādu visai noteikti uzskatāms darbs, lai nodrošinātu sekmīgu specializētu angļu valodas apmācības programmas īstenošanu skolā. Turklat darba gaitas skolā un direktora vietnieka amatā tiek sāktas ar specializācijas sākumu – 1962. gada 1. septembrī. Zināma loma noteikti bijusi arī spējai uzņemties atbildību un problēmas risināt ar labvēlīgu attieksmi, ar cieņu izturoties pret kolēgiem. Kā zināmu moto viņas darbībai arī skolas direktora pienākumu veikšanā varētu likt – “visu nosaka attieksme”. Līdz pat 1968. gada 1. februārim labvēlīgā attieksme pret kolēgiem ir viens no darbības priekšnoteikumiem, kas palīdz viņai sekmīgi vadīt skolas kolektīvu. Kolektīvu, kur 1967. gada 1. septembrī mācības sākuši 943 skolēni un strādā 56 skolotāji. Angļu valodas mācīšanai specializētā skolā ir nepieciešamas aktuālas mācību grāmatas. V. Andersone līdzdarbojas tādu sagatavošanā – no 1965. līdz 1977. gadam viņa ir autore vismaz piecām dažādām angļu valodas mācību grāmatām.

Ārija Žodziņa (1933 – 1984). 1968. gada 1. februārī, atstājot toreizejā Ķeņina rajona Tautas izglītības nodaļas vadītājas amatu, par skolas direktori kļūst Ā. Žodziņa. Rīgas Pedagoģiskajā institūtā iegūtā angļu valodas pasniedzēja specialitāte lieti noder skolā, kas specializējas angļu valodas mācīšanā no

Vija Andersone, foto no skolas arhīva

¹ LNA PDVA, 1031. f., 2. apr., 3929. l., 14. lp.

Ārija Žodziņa, foto no skolas arhīva

pirmās klases. Aizraušanās ar sportu vai, precīzāk, basketbolu, ir tas dzinulis, kas motivē jau sācot no 1970./71. mācību gada izveidot Izglītības ministrijas Augstākās sporta meistarības skolas internātu, kurā katru gadu uzņem gara auguma meitenes un zēnu. Ar cerību, ka nākotnē tie kļūs par meistarīgiem basketbolistiem. Lai uzņemtajiem audzēkņiem nodrošinātu nepieciešamos sadzīves apstākļus, cik tas iespējams, abās skolas teritorijā esošajās ēkās 1971. gadā tiek iekārtotas internāta dzīvojamās telpas 30 audzēkņiem. Jauni izaicinājumi direktorees darbā rodas, kad skola 1975./76. mācību gadā pāriet uz kabinetu sistēmu skolēnu apmācībā. Kopumā

izveidoti 23 kabineti. Direktorei ir jākļūst par to labo gariņu, kas spēj rast risinājumu, lai apmierinātu katras kabineta vadītāja aktuālās vajadzības pēc laba iekārtojuma un mācību līdzekļiem. Kad tas izdodas, ir patiess prieks par paveikto un saņemto atzinību. Papildus direktorees darbam tiek atrasts laiks līdzdarboties arī angļu valodas apmācības grāmatu autoru kolektīvā. Vismaz divās no tām lasāms Ā. Žodziņas vārds. Paralēli visiem šiem darbiem direktore ir arī audzinātāja 11.c klasei, kas 1981. gadā beidz mācības skolā. Iekšējais nemiera gars liek uzņemties aizvien jaunus izaicinājumus, īpaši ja tie saistīti ar jauno paaudzi un basketbolu. Tieši šie apstākļi, iespējams, būtiski ietekmē izvēli par labu jaunam izaicinājumam – jaunceļamas skolas direktorees amatam. Skola vēlāk iegūst Rīgas 47. vidusskolas vārdu, un uz to pārmājo gara auguma meiteņu un zēnu, nākamo basketbolistu, internāts. 1981. gada 6. augusts ir Ā. Žodziņas pēdējā darbdienā Rīgas 4. vidusskolas direktorees amatā¹.

Maiga Plotniece (1929 – 2004). Ar Rīgas pilsētas 4. vidusskolu M. Plotnieces kopīgais ceļš sākas jau 1956. gada 1. septembrī. Šajā datumā viņa kļūst par skolas vecāko pionieri vadītāju un vēstures skolotāju. Ar 1959./60. mācību gada sākumu turpina strādāt tikai par vēstures skolotāju. Kopš 1968. gada 4. septembra strādā par skolas direktora vietnieci mācību darbā un ar 1981. gada 6. augustu sāk darbu skolas direktorees amatā. Direktorei nākas risināt daudzas saimnieciska rakstura problēmas. Vispirms jau tās ir saistītas ar skolas apsildīšanu ziemā, lai

Maiga Plotniece, foto no skolas arhīva

¹ LNA PDVA, 1031. f., 6. apr., 1329. l., 25. lp.

telpās varētu notikt mācības. Esošā apkures sistēma un tās apkalpotāji bieži vien sagādā iepriekš neparedzamas problēmas. Katru vasaru rūpes saistītas ar skolas telpu pienācīgu sagatavošanu mācību gada sākumam, kad pirms tā sākuma notiek skolu pieņemšana. Dažādu varas līmeņu komisijas regulāri apbraukā skolas un iepazīstas ar vasarā paveiktajiem darbiem, lai izdarītu secinājumu, vai skola gatava mācību gadam. Daudzos saimniecisko problēmu gadījumos īsliecīgu risinājumu palīdz rast šefības uzņēmumi – Rīgas Paraugtipogrāfija, rūpniča "Dzintars" un citi. M. Plotnieci esot direktore amatā, skolā sākas lielais pārmaiņu laiks. 1989. gada 19. decembrī skolotāju, skolēnu un vecāku konference pasludina "Rīgas 4. vidusskolu par Rīgas pilsētas angļu ģimnāziju". 1990. gada 2. martā toreizējā Leņina rajona Tautas deputātu padome apstiprina konferences lēmumu. 1990./91. mācību gads ir pēdējais, kad M. Plotniece pilda direktores pienākumus. Darbam šajā skolā veltīti gandrīz 35 gadi.

Dzintars Vilde (1957). 1991. gada 1. jūlijā par skolas direktora vietas izpildītāju Zemgales priekšpilsētas Tautas izglītības nodaļa ieceļ Dz. Vildi. Viņa specialitāte – angļu valodas un literatūras filologs un pasniedzējs – iespējams, ir viens no iemesliem, kāpēc izdarīta izvēle par labu viņam. Amatā pavadītais laiks ir pavisam neliels – līdz 1992. gada 3. janvārim. Būdams skolas direktors, viņš klūst par līdzdalībnieku svarīgam notikumam. Sākoties mācību gadam, 1991. gada 1. septembrī skolas aulā toreizējais Rīgas Lutera draudzes mācītājs Juris Rubenis iesvēta jauno skolas karogu, kas arī šobrīd ir kopā ar skolas kolektīvu un aicina "Lai vienmēr dziesma dzīva un degsme kvēla".

Modris Klegeris (1936). Turpmāk skolas direktora pienākumus no 1992. gada janvāra pilda M. Klegeris, skolotājs, kuru liktenis uz skolu atvedis 1956. gada 15. decembrī, kad viņš sāk strādāt par laborantu. Nākamajā mācību gadā, 1957. gada 1. septembrī, viņš sāk strādāt arī par skolotāju – māca fiziku 6. un 7. klases skolēniem un turpina studijas universitātē. Laika gaitā skolas darbā amati vairākkārt mainās, nemainīgs paliek galvenais arods – fizika. Priekšmets, kas laika gaitā mācīts daudzu paaudžu skolas audzēķiem. Vēl skolā nākas mācīt arī astronomiju un ražošanas pamatus, būt par audzinātāju 1983. gada 11.b klases absolventiem.

Galvenā rūpe, kas visus gadus ir dzinējspēks direktora amatā – lai skolas sagatavotie audzēkņi būtu spējīgi sekmīgi turpināt studijas jebkurā pasaules

Modris Klegeris, foto no
skolas arhīva

augstskolā. Tieki pieliktas pūles, lai skola sporta nodarbības varētu aizvadīt atbilstošās telpās. 1999. gada februārī ilgstošie pūlini vainagojas ar panākumiem – sporta zāles celtniecība tiek sekmīgi pabeigta un notiek tās atklāšana. 2001. gadā direktora darbā nākas satapties ar jaunu izaicinājumu. Rīgas Dome izlemj veikt skolu reorganizāciju, un tās rezultātā skolai pievieno Rīgas 8. pamatskolu. Direktora rūpju loks pieaug, jo abās skolu ēkās nepieciešami neatliekami remontdarbi sekmīgai mācību procesa nodrošināšanai. Rezultātā tiek panākts, ka 2004./2005. mācību gadu visi audzēkņi uzsāk vienkopus – Zvārdes ielā 1. Aktuāls klūst piebūves jautājums, jo telpu deficitā dēļ mācību procesu nākas organizēt arī abās skolai blakus esošajās ēkās. Straujā tehnoloģiju attīstība diktē savus noteikumus un rūpju loks paplašinās ar e-vides jautājumu risināšanu, skolas līdzdalību starptautiskos projektos. Ar direktora atbalstu skola aktīvi piedalās daudzos izglītību veicinošos braucienos uz skolām Lielbritānijā, Nīderlandē, Vācijā, Zviedrijā, kā arī citās valstīs. Būtiska direktora uzmanība un atbalsts ir veltīts visām aktivitātēm, kas saistītas ar skolas karogā rakstīto – "Lai vienmēr dziesma dzīva...". Bez šaubām direktora atbalsts tiek skolotāju centieniem apgūt jaunas zināšanas, pilnveidot spēju iemācīt audzēkniem dažādu zinību gudrības. Jo šie soļi palīdz direktoram virzīties uz galvenā mērķa sasniegšanu. Ilgus gadus darbojoties skolā, vadot rajona Tautas izglītības nodošu, organizējot mācību un ražošanas kombinātu, šajos darbos gūtā pieredze rezultējas spējā sekmīgi risināt direktora darba dažādos jautājumus, uzturēt kontaktus ar absolventiem, kā arī vienot kolektīvu darbam. M. Klegera veikums skolas direktora amatā izpelnās būtisku atzinību. 2007. gada 27. aprīlī viņš tiek apbalvots ar Triju Zvaigžņu ordeni (tieki iecelts par ordeņa kavalieri). Laika ritējums neizbēgami mūsu dzīvēs ievieš zināmas korekcijas. Tāpēc 2013. gada 19. augusts ir viņa pēdējā darbdiena amatā. Tomēr ar skolu kopā pavadītie gandrīz 57 gadi, no tiem 21 gads direktora amatā, ir tas, kas vēl joprojām uztur M. Klegera interesi par aktualitātēm izglītības iestādēs dzīvē.

Daina Toropova (1954). 2013. gada 20. augustā Rīgas domes Izglītības, kultūras un sporta departaments direktora pienākumus uzdod pildīt līdzšinējā skolas vēsturē otram cilvēkam, kurš pats ir šīs skolas absolvents. Tā ir D. Toropova (toreiz – Prokopoviča), skolas 1972. gada 11.b klases absolente. Laika gaitā ir mainījies tikai skolas nosaukums, bet skolas ēka tā pati. Pirmās darba gaitas skolā sākušās jau 1972. gada 1. septembrī un turpinās arī šobrīd. No 1990. gada skolotāja klūst par direktora vietnieci angļu valodas specializētās apmācības jautājumos. Papildus tiešajam darbam skolā tiek atlicināts laiks līdzdarbībai angļu valodas apmācības grāmatu sagatavošanā. Vismaz piecās no tām starp autoriem lasāms D. Toropovas vārds. Izdevumam par UNESCO pasaules

Daina Toropova, foto
no personīgā arhīva

mantojumu ir nācīes atsvaidzināt tulkošanas iemaņas. Jaunās izglītības tendences, tajā skaitā mācību satura un valodas integrēta apguve atsevišķos mācību priekšmetos, kļūst par vienu no viņas darba prioritātēm. Zināma rūpju daļa tiek veltīta 9. klašu skolēnu angļu valodas olimpiādes organizēšanai Pārdaugavas skolu audzēkņiem. Tagad tā kļuvusi par tradīciju. Direktore pienākumi tiek veikti līdz 2014. gada 13. jūnijam. Pēc šī datuma D. Toropova turpina strādāt skolas direktora vietnieces amatā.

Maija Kokare (1962). 2014. gadā par skolas direktori kļūst M. Kokare. Strauji mainīgajā tehnoloģiju laikā būtisku direktores atbalstu gūst inovācijas. Skolotāji tiek aktīvi iesaistīti dažādu starptautisku projektu realizācijā. Starp atbalstāmajām aktivitātēm ierindojama arī mācību satura un valodas integrēta apguve, kuras pirmie soli skolā visnotaļ saistāmi ar ģeogrāfijas mācīšanu angļu valodā, vismaz tajā daļā, kas saistīta ar specifisku terminu apguvi un procesu izskaidrošanu svešvalodā. Tā sākās ar specializācijas ieviešanu 1962. gadā. Pašlaik, nēmot vērā angļu valodas ievērojamo starptautisko lomu, satura un valodas integrētās apguves nozīme turpina augt. Lai šādu apmācību skolā nodrošinātu, nepieciešamas atbilstošas skolotāju prasmes. Tāpēc direktores aktuālo rūpju lokā ir skolotāju turpmākas izglītošanās iespējas un to sekmēšana. Šā brīža tendences liecina par zināmu progresu minētajā darbības virzienā. Bibliotēku katalogs liecina, ka M. Kokares vārds atrodams vismaz četrās darbu publikācijās. Divas no tām attiecas uz promocijas darbu pedagoģijā. Aktuāli risināmo problēmu klāstā iekļaujas arī 2018. gadā sāktā skolas piebūves celtniecība un teritorijā esošo ēku restaurācija, kuru papildina viss ar to saistīto jautājumu loks. Daudzas cerības patlaban saistītas ar celtniecības darbiem, to rezultātā orientējoties uz labvēlīgu skolas turpmāko attīstību. Arī cerību, ka atjaunotais Rīgas Angļu ģimnāzijas veidols raisīs to mājīguma un labestības sajūtu, kas joprojām mājo vecāka gadagājuma absolventu sirdīs un prātos.

Maija Kokare, foto no
personīgā arhīva

Pirmais izlaidums

Pirmā izlaiduma kopbilde 1921. g., LNA LVVA, 2872. f., 1. apr., 361. l.

Svinīgais izlaiduma pasākums, kad lielākā daļa abiturientu saņēma gatavības apliecības, kas ļauj turpināt izglītību augstskolā, notika visai drīz pēc mācību gada beigām – 1921. gada 11. jūnijā.

Pirmie 55 skolas audzēkņi, kas saņēma gatavības apliecības:

IV humanitārās nodaļas klase (17) – Bērziņa Alīde, Bonde Anna, Bramberga Elvīra, Celma Emīlija, Cīrote Anete, Dzinēja Anna, Eglīte Frīda, Krieva Elza, Krūmiņa Lūcija, Ķipare Marta Leontīne, Lūse Anna, Miezīte Vera, Minke Amālija, Ošķāja Anna, Purgaile Nora, Tīdene Erna, Turauska Anna;

IV reālnodaļas klase (25) – Bietaka Elza, Biezais Jānis, Briedis Arvīds, Damberga Emma, Deiļs Jānis, Kalniņa Marta, Krūmiņa Marta, Lācis Arnolds, Lūsis Pēteris, Mālkalnīte Otilija, Mednis Ernests, Miķelsons Pēteris, Ošiņa Emīlija, Ozoliņš Indriķis, Pērkone Emma, Pētersone Līza, Rudzīte Berta, Slenģe Lūcija, Strautniece Milda, Šnuka Antonija, Vīlipis Pauls, Vinkmane Leonora, Kļava Gastons, Rudene Emīlija;

IV komercskolas klase (13) – Andersone Emma, Anšmitre Marta, Dišlere Alma, Gārša Auguste, Lepnis Heinrihs, Melbārde Emīlija Olga, Sīmane Milda, Trumpmane Irma, Upelincs Ernests Rūdolfs, Vende Olga, Vīgante Elza, Vīksne Erna, Ozoliņa Milda.

Saīsinājumi

apr. – apraksts;

ASV – Amerikas Savienotās Valstis;

aug. – augusts;

Bij. – bijušais;

ev. – evaņģēliski;

f. – fonds;

g. – gads;

gs. – gadsimta;

K. – Krišjāņa;

l. – lieta;

LELB – Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca;

LNA – Latvijas Nacionālais arhīvs;

LNDB – Latvijas Nacionālā digitālā bibliotēka;

lp. – lapa

lpp. – lappuse;

Ls – lati;

LU – Latvijas Universitāte;

LVA – Latvijas Valsts arhīvs;

LVVA – Latvijas Valsts Vēstures arhīvs;

mēn. – mēnešiem;

m. g. – mācību gads;

nov. – novembris;

Nr., nr. – numurs;

okt. – oktobris;

PDVA – Personāla dokumentu valsts arhīvs;

plkst. – pulksten;

RTU – Rīgas Tehniskā universitāte;

RVKM – Rīgas vēstures un kuģniecības muzejs;

sept. – septembris;

š. g. – šī gada;

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

(Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācija);

VLKJS – Vissavienības Ļeņina komunistiskās jaunatnes savienība;

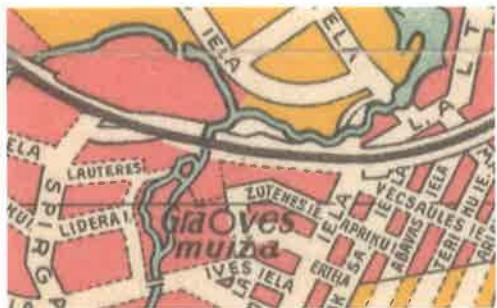
VRVM – Valsts Rīgas vēstures muzejs.

Saturs

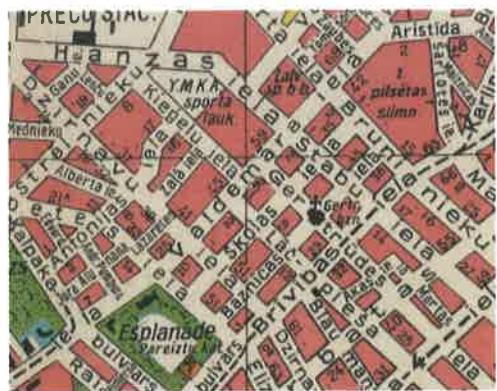
Priekšvārds	2. lpp.
Skolas simboli	3. lpp.
Darbības sākums	5. lpp.
Skolas nosaukumi	10. lpp.
Skola un tās mājas	11. lpp.
Skolas pārziņi un direktori	19. lpp.
Pirmais izlaidums	33. lpp.
Saīsinājumi	34. lpp.
Saturs	35. lpp.

Uz 1. vāka: IV Rīgas pilsētas vidusskolas skolēna cepures nozīme, 20. gs. 20. gadi, foto no RVKM krājuma (VRVM 123849).

Teksta redaktore Gundega Vārpa, tehniskais atbalsts – Ēriks Bandenieks.

Attēls no Rīgas plāna (J. Roze, 1:23 000, 1929. g.) ar
Borherta (Grāves) mužīnās ēkas atrašanās vietu
Liepmuižas ielā 1.

Attēls no Rīgas plāna (J. Roze, 1:23 000, 1934. g.) ar M.
Bekeres ģimnāzijas atrašanās vietu Šabu ielā 14.